

**Elemzések a gazdasági és
társadalompolitikai döntések
előkészítéséhez 34.**

2002. február

Budapest, 2002. június

Az elemzés a Miniszterelnöki Hivatal megrendelésére készült.

A jelentést készítette: Bernát Anikó

TÁRKI
Társadalomkutatási Intézet Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: 309-7676
Fax: 309-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

Összegzés

A TÁRKI 2002 februárjában adatfelvételt végzett 1516 fős, országos mintán. A minta valószínűségi minta, mely többlépcsős, arányosan rétegzett kiválasztással készült. A minta fő jellemzője, hogy minden felnőtt embernek egyenlő volt az esélye arra, hogy ő legyen a válaszadásra felkért személy. A kiválasztott személyek egy részének kiesése (válaszmegtagadások, elköltözések stb.) miatti mintatorzulást négydimenziós (korcsoport, nem, iskolai végzettség, lakóhely) súlyozással korrigálták. A mintavételi eljárásból fakadó hibahatár $\pm 2,6\%$. Ez azt jelenti, hogy – mintavételi okokból – a teljes mintából becsült adatok 95%-os valószínűséggel ennél nagyobb mértékben nem térnek el azoktól, melyeket a teljes népesség megkérdezése esetén regisztrálnánk. A teljes hiba ennél nagyobb lehet az adatfelvétel pontosságának és a kérdésekre adott érvényes válaszok arányának függvényében.

Az adatfelvétel eredményeit az alábbiak szerint összegezzük:

- A saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetének megítélése és kilátásai kérdésében folytatódtak a folyamatok fő trendjei. Az ország gazdasági helyzetének értékelése, a saját anyagi és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos várakozások 1999 közepe óta fokozatosan javulnak, a saját anyagi helyzet értékelése pedig gyakorlatilag változatlan. Az előző hónaphoz képest a négy dimenzió közül említést érdemlő változás történt a kilátások értékelésében, mind a saját anyagi helyzet, mind pedig az ország gazdasági helyzete tekintetében. A saját anyagi kilátások átlaga emelkedett jobban, míg kisebb mértékben, de szintén figyelemre méltóan nőtt az ország gazdasági kilátásait megítélő átlagpont. Ezen kívül a saját anyagi helyzet és az ország jelenlegi gazdasági helyzetének megítélésével kapcsolatos válaszok átlaga gyakorlatilag nem változott.
- Ebben a hónapban a kormány és a demokrácia megítélése nem szignifikáns mértékben, de valamelyest romlott: Az ellenzék teljesítményének megítélése nem változott az előző havihoz képest, így a februári eredmény továbbra is egy hullámzó trendbe illik bele. A kormány és az ellenzék együttes megítélése terén látszik, hogy a válaszadók egynegyede vagy a kormány, vagy az ellenzék eddigi teljesítményéről nem tudott egyértelmű értékelést adni. A válaszadók 16%-a mind a kormány, mind pedig az ellenzék tevékenységével elégedetlen, és 14% azok aránya, akik mindkettővel elégedettek. Csak a kormány tevékenységével elégedett a válaszadók egynegyede, és csak az ellenzék munkáját ítéli meg pozitívan egyötödük.
- Ebben a hónapban az előző havinál részletesebben mértük fel a státusztörvény illetve az ahhoz kapcsolódó kormányzati intézkedések lakossági fogadtatását. A magyar társadalom egyharmada elzárkózik attól, hogy az ország menekülteket fogadjon be, függetlenül a menekültek állampolgárságától, nemzetiségétől, etnikumától. A státusztörvényt a lakosság egyharmada tarja szükségesnek, közel fele viszont szükségtelennek. A törvényt szükségesnek tartók többsége a kedvezmények mértékét éppen elegendőnek tartja. A törvény által biztosított kedvezmények közül leginkább az oktatási kulturális és egészségügyi szolgáltatások igénybe vételével értenek egyet a válaszolók, legkevésbé pedig a határon túl élő családok magyarul tanuló gyerekeinek a magyar államtól kapott anyagi támogatásával. A státusztörvény lehetséges hatásai közül leginkább arra számítanak a válaszolók, hogy a kedvezmények

miatt nőni fog a határon túli magyarok és a többségi társadalom közti feszültség, de azzal is a közepesnél erősebb az egyetértés, hogy a törvény hatására a határon túli magyarok újra a nemzethez tartozónak érezhetik magukat. A magyar társadalom többsége (60%) azonban mégis azt gondolja, hogy a magyar kormány túl nagy engedményeket tett az elért eredményekhez képest. Emellett a válaszolók fele helyesli, hogy a kormány korlátozza a kiadható munkavállalási engedélyek számát.

- A közép-kelet-európai országok összehasonlító vizsgálatában ebben a hónapban a családi konfliktusokat helyeztük a középpontba. A legveszekedősebb családok az orosz, a legbékésebbek pedig a lengyel társadalomban élnek a négy vizsgált ország közül, amennyiben a ritkán vagy soha nem veszekedő családoknak az összes családhoz viszonyított arányát tekintjük. A magyarok között vannak a legnagyobb arányban olyan családok, akik akármilyen gyakorisággal is, de szoktak vitázni, azaz itt a legalacsonyabb azon válaszok aránya, amelyek soha nem vitázó családról szólnak. Mind a négy országban, így Magyarországon is a legjellemzőbb a házastársak közti vita, ezt követi a szülő-gyerek konfliktusok gyakorisága. Az otthoni nőbántalmazást indirekt módon, a bántalmazott nőket személyesen ismerők gyakoriságával mértük. Ebből a szempontból kiemelkednek az oroszok, itt a legnagyobb az ilyen nőt ismerők aránya, míg Magyarországon és Lengyelországban találtuk a legritkábbnak a nőbántalmazást ezzel a kérdezési móddal.

1. Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy 2002 februárjában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket, és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elé. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről, és milyen várakozásaik vannak a kérdezés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodtunk. A vizsgálat eredményeit az alábbiakban foglaljuk össze.

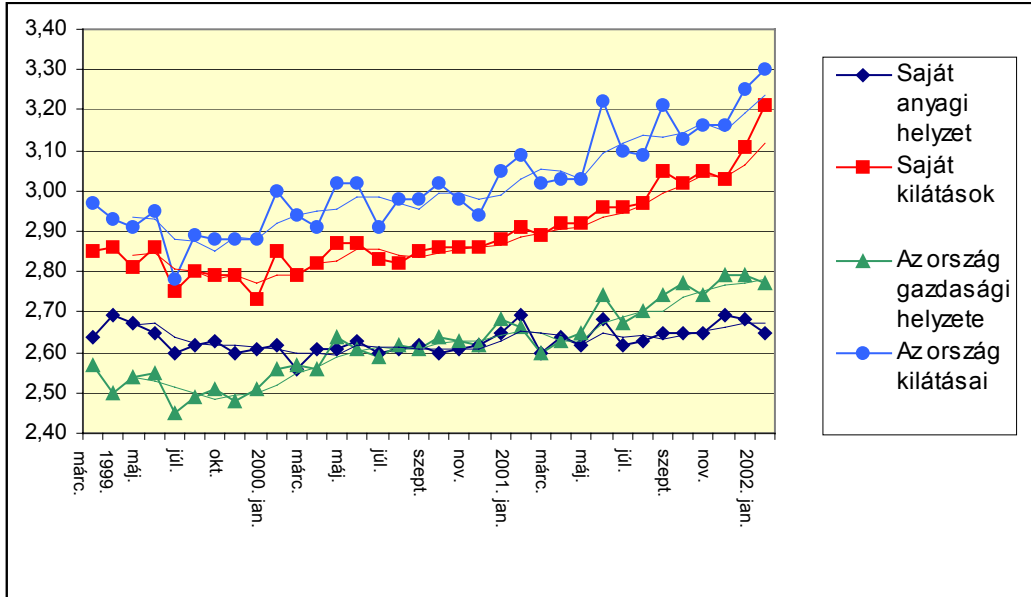
- Mind a négy vizsgált dimenzióban folytatódtak a folyamatok korábbi fő trendjei. Az ország gazdasági helyzetének értékelése, a saját anyagi és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos várakozások 1999 közepe óta fokozatosan javulnak, a saját anyagi helyzet értékelése pedig gyakorlatilag változatlan. Az előző hónaphoz képest a négy vizsgált dimenzió közül észrevehető változás történt mind a saját anyagi helyzettel, mind pedig az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos kilátások tekintetében. A saját anyagi kilátások átlaga emelkedett jobban, mivel a januári átlag 3,11-ről februárra 3,21-re változott. Kisebb mértékben, de szintén figyelemre méltóan nőtt az ország gazdasági kilátásait megítélő átlagpont; itt a januári 3,25-ről 3,30-ra emelkedett az érték. Ezen kívül a saját anyagi helyzet és az ország jelenlegi gazdasági helyzetének megítélésével kapcsolatos válaszok átlaga gyakorlatilag nem változott. (1.1. és 1.2. ábra).
- A saját anyagi kilátások és az ország gazdasági kilátásainak megítélése terén az átlagpontok emelkedését tapasztaltuk, ami mögött az optimisták arányának növekedése és a pesszimisták arányának csökkenése áll. Ezek az összefüggések mindkét dimenzióban jelen vannak, tehát folytatódik az egyéni anyagi kilátások és az ország gazdasági kilátásainak megítélésében 1999 áprilisa óta mutatkozó optimizmus növekedése, illetve pesszimizmus csökkenése. Ez a trend mindkét dimenzióban megerősödött az elmúlt három hónapban: 2001 decemberében 26%-nyian tartoztak az optimisták közé a saját anyagi kilátások kérdésében, 32%-nyian pedig az ország gazdasági kilátásai terén, 2002 februárjára 34 és 42%-ra emelkedett ugyanezen optimista csoportok aránya, azaz 8 és 10 százalékpontnyi növekedés történt az elmúlt negyedévben. (1.3 és 1.4. ábra)
- A négy kérdésben elfoglalt álláspontok egymással eltérő erejű, de szignifikáns és pozitív kapcsolatot mutatnak (1.5.–1.9. táblázat). Eszerint minél elégedettebb a válaszoló saját anyagi, vagy az ország gazdasági helyzetével, annál pozitívabbak a következő egy évre vonatkozó várakozásai. Ugyanezt mondhatjuk el a saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetének tekintetében is: minél kedvezőbbnek látja valaki saját jövőjét, annál nagyobb valószínűséggel vár az ország gazdasága esetében is pozitív változásokat.

- Az ehavi adatok alapján a kérdezett életkora, iskolai végzettsége, jövedelmi helyzete és gazdasági aktivitása jelentősen meghatározza a vizsgált kérdések esetében megfogalmazott véleményeket, elsősorban a jelenlegi anyagi és a gazdasági helyzettel kapcsolatosakat (1.10. táblázat). A diplomások, az ötödik jövedelmi ötdbe tartozók és a vállalkozók jobbnak látják saját anyagi helyzetüket és várakozásaik is pozitívabbak a többi társadalmi csoport tagjainál, különös tekintettel az alapfokú iskolai végzettségűekre, a legalsó jövedelmi ötdbe tartozókra és a munkanélküliekre. A nem és a lakóhely hatása csekélynek mutatkozik. Az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetének megítélésében ugyanezeket a hatásokat találjuk, de erejük kisebb. A saját anyai helyzetet a fiatalok és az idősek hasonlóan – viszonylag pozitívan – ítélik meg, míg a középkorúak valamivel rosszabbnak érzékelik jelenüket e téren.

1.1. ábra.

A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

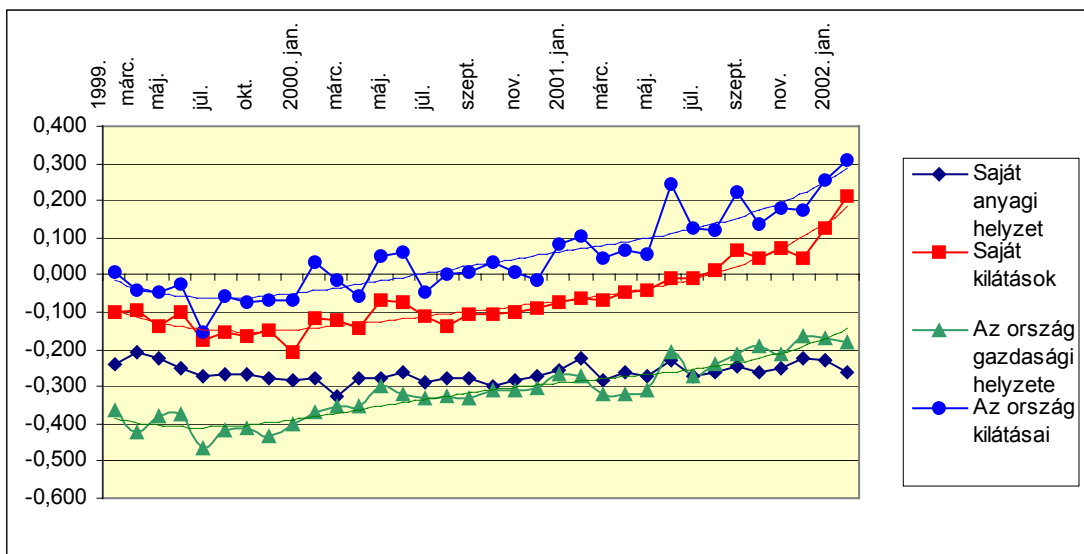
A grafikonon szereplő görbék az 1999 márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1– nagyon rossz, 5 – nagyon jó). A görbékhez illesztett trendvonalak háromhavi mozgóátlag-számítással készültek. Ennek lényege, hogy az adott havi adat a három legutolsó hónap adatainak átlagaként áll elő.

1.2. ábra.

A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – időbeli összehasonlítás

A grafikonon szereplő görbék az 1999 márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott pozitív és negatív vélemények számának különbségét mutatják az összes érvényes válaszhoz viszonyítva. A mutató értéke 0, ha a pozitív és negatív vélemények száma azonos, -1, ha nincs pozitív vélemény és +1, ha nincs negatív vélemény. A görbékhez illesztett trendvonalak negyedfokú polinomiális típusúak.

1.1.–1.2. táblázat.

Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről* (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

Saját anyagi helyzet	N=	%
Nagyon jó	4	0,3
Jó	110	7,3
Nem is jó, nem is rossz	891	58,8
Roszs	376	24,8
Nagyon rossz	133	8,8
<i>Összesen</i>	<i>1514</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,65</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	2	0,1

Saját anyagi kilátások	N=	%
Sokkal jobb, mint most	22	1,6
Jobb, mint most	439	32,4
Ugyanilyen	721	53,3
Roszsabb, mint most	144	10,7
Sokkal rosszabb, mint most	28	2,0
<i>Összesen</i>	<i>1353</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>3,21</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	163	10,7

*Az összes megkérdezett százalékában

1.3.–1.4. táblázat.

Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről* (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

Az ország gazdasági helyzete	N=	%
Nagyon jó	5	0,4
Jó	177	12,4
Nem is jó, nem is rossz	810	56,6
Roszs	360	25,1
Nagyon rossz	78	5,5
<i>Összesen</i>	<i>1431</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,77</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	85	5,6

Az ország gazdasági kilátásai	N=	%
Sokkal jobb, mint most	8	0,6
Jobb, mint most	523	40,9
Ugyanilyen	611	40,3
Roszsabb, mint most	127	9,9
Sokkal rosszabb, mint most	11	0,9
<i>Összesen</i>	<i>1280</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>3,30</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	236	15,6

*Az összes megkérdezett százalékában

1.5. táblázat**A saját anyagi helyzet és az arra vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)**

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	39,4	58,7	1,8	100,0	109
Se nem jó, se nem rossz	36,3	55,4	8,2	100,0	801
Roszs	28,5	48,0	23,5	100,0	442
Összesen	34,0	53,3	12,7	100,0	1352

chi2=73,1; szf=4; szgf=0,000

1.6. táblázat**A saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetének értékelése közötti kapcsolat (%)**

	Jó	Se nem jó, se nem rossz	Roszs	Összesen	N=
Jó	34,2	52,3	13,5	100,0	111
Se nem jó, se nem rossz	14,1	65,0	21,0	100,0	854
Roszs	5,2	42,4	52,5	100,0	465
Összesen	12,7	56,6	30,6	100,0	1430

chi2=199,167; szf=4; szgf=0,000

1.7. táblázat**A saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)**

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	58,0	39,0	3,0	100,0	100
Se nem jó, se nem rossz	43,9	49,4	6,8	100,0	770
Roszs	32,9	46,8	20,2	100,0	410
Összesen	41,5	47,7	10,8	100,0	1280

chi2=68,238; szf=4; szgf=0,000

1.8. táblázat**A saját anyagi helyzetre és az ország gazdasági helyzetére vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)**

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jobb lesz	74,1	20,6	5,3	100,0	436
Nem változik	26,0	68,0	6,0	100,0	635
Roszbabb lesz	15,5	38,7	45,8	100,0	155
Összesen	41,8	47,5	10,8	100,0	1226

chi2=500,158; szf=4; szgf=0,000

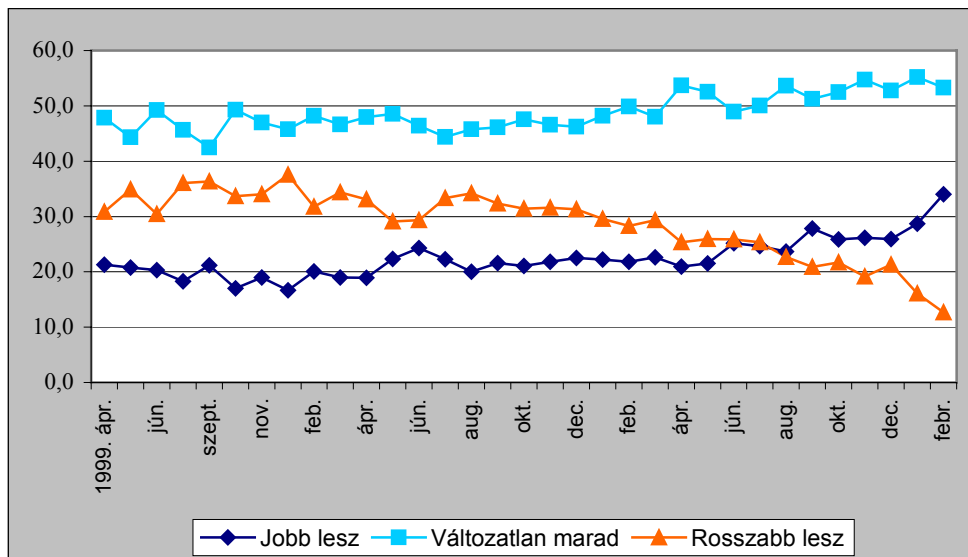
1.9. táblázat**Az ország gazdasági helyzete és az arra vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)**

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	65,1	33,1	1,8	100,0	169
Se nem jó, se nem rossz	41,7	53,5	4,8	100,0	714
Roszs	31,0	42,5	26,5	100,0	381
Összesen	41,6	47,5	10,9	100,0	1264

chi2=170,061; szf=4; szgf=0,000

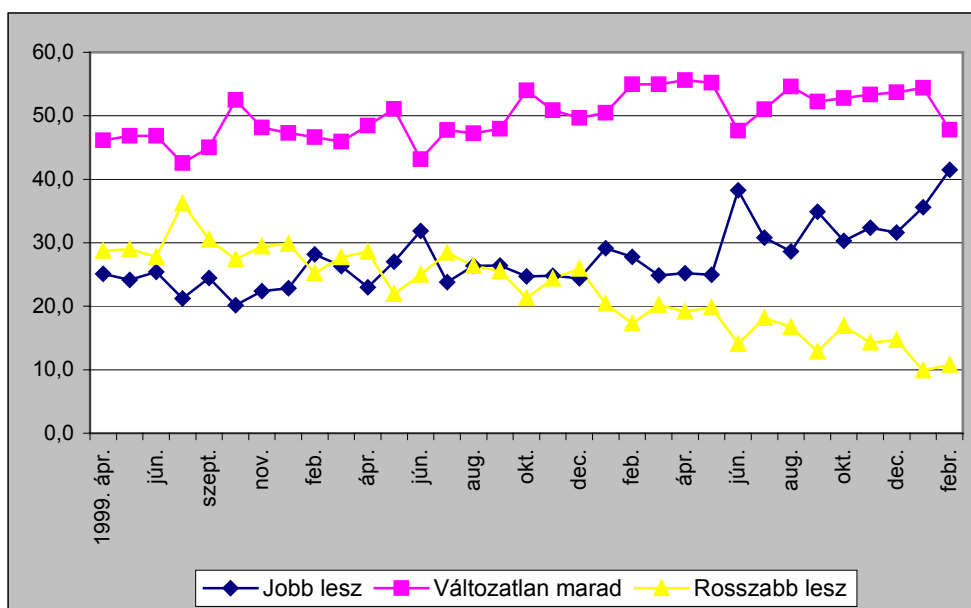
1.3. ábra A lakosság saját anyagi helyzetére vonatkozó kilátások időbeli változása

A grafikonon szereplő görbék az 1999 áprilisa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan a saját anyagi helyzet kilátásainak kérdésében. Az egyes pontok az adott hónapban, az ötfokú skála háromfokúvá összevont értékeivel megjelenített vélemények átlagát jelölik (1–rosszabb lesz, 2–változatlan marad, 3–jobb lesz). A görbékhez illesztett trendvonalak háromhavi mozgóátlag-számítással készültek. Ennek lényege, hogy az adott havi adat a három legutolsó hónap adatainak átlagaként áll elő.

1.4. ábra A lakosságnak az ország gazdasági helyzetére vonatkozó kilátásainak időbeli változása

A grafikonon szereplő görbék az 1999 áprilisa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az ország gazdasági helyzete kilátásainak kérdésében. Az egyes pontok az adott hónapban, az ötfokú skála háromfokúvá összevont értékeivel megjelenített vélemények átlagát jelölik (1–rosszabb lesz, 2–változatlan marad, 3 –jobb lesz). A görbékhez illesztett trendvonalak háromhavi mozgóátlag-számítással készültek. Ennek lényege, hogy az adott havi adat a három legutolsó hónap adatainak átlagaként áll elő.

1.10. táblázat Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
férfi	2,70	3,25	2,82	3,31
nő	2,61	3,17	2,73	3,30
<i>Együtt</i>	<i>2,65</i>	<i>3,21</i>	<i>2,77</i>	<i>3,30</i>
<i>N=</i>	<i>1514</i>	<i>1353</i>	<i>1431</i>	<i>1280</i>
ÉLETKOR				
18-39	2,70	3,29	2,71	3,24
40-59	2,58	3,17	2,82	3,34
60-	2,69	3,12	2,81	3,35
<i>Együtt</i>	<i>2,65</i>	<i>3,21</i>	<i>2,77</i>	<i>3,30</i>
<i>N=</i>	<i>1509</i>	<i>1351</i>	<i>1425</i>	<i>1277</i>
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,46	3,12	2,66	3,21
szakmunkásképző	2,63	3,20	2,70	3,28
érettségi	2,77	3,28	2,79	3,37
felsőfokú	3,00	3,33	3,16	3,44
<i>Együtt</i>	<i>2,65</i>	<i>3,21</i>	<i>2,77</i>	<i>3,30</i>
<i>N=</i>	<i>1512</i>	<i>1351</i>	<i>1429</i>	<i>1278</i>
JÖVEDELMI HELYZET				
legsó ötöd	2,27	3,16	2,62	3,15
második ötöd	2,61	3,18	2,63	3,25
harmadik ötöd	2,64	3,27	2,75	3,37
negyedik ötöd	2,80	3,21	2,84	3,35
legfelső ötöd	2,95	3,28	2,93	3,44
<i>Együtt</i>	<i>2,65</i>	<i>3,22</i>	<i>2,75</i>	<i>3,31</i>
<i>N=</i>	<i>1098</i>	<i>992</i>	<i>1048</i>	<i>948</i>
GAZDASÁGI AKTIVITÁS				
alkalmazott	2,72	3,22	2,76	3,28
önálló, vállalkozó	3,07	3,35	3,04	3,41
nyugdíjas	2,60	3,15	2,81	3,34
munkanélküli	2,20	3,32	2,63	3,34
egyéb inaktív	2,69	3,24	2,70	3,24
<i>Együtt</i>	<i>2,65</i>	<i>3,21</i>	<i>2,77</i>	<i>3,30</i>
<i>N=</i>	<i>1514</i>	<i>1353</i>	<i>1431</i>	<i>1280</i>
TELEPÜLÉS JOGÁLLÁSA				
Budapest	2,72	3,23	2,85	3,39
megyei jogú város	2,73	3,27	2,85	3,30
város	2,66	3,26	2,75	3,32
község	2,57	3,13	2,70	3,25
<i>együtt</i>	<i>2,65</i>	<i>3,21</i>	<i>2,77</i>	<i>3,30</i>
<i>N=</i>	<i>1514</i>	<i>1353</i>	<i>1431</i>	<i>1280</i>

2. A politika szereplőinek és a demokrácia állapotának lakossági megítélése

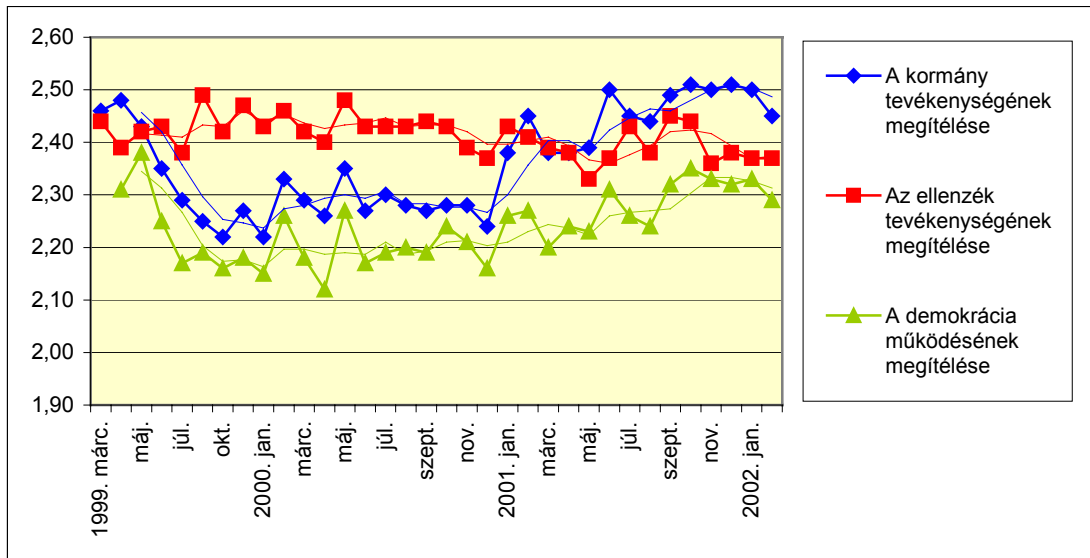
Ahogy minden hónapban, úgy 2002 februárjában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik kormány és az ellenzék eddigi tevékenységét és a demokrácia magyarországi működését. Mindhárom kérdéshez egy-egy négyfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodtunk. A vizsgálat eredményeit az alábbiakban foglaljuk össze.

- Ebben a hónapban a kormány és a demokrácia megítélése nem szignifikáns mértékben, de valamelyest romlott: a januári 2,50-es átlagértékről februárra 2,45-re változott a kormány megítélése, míg a demokrácia esetében 2,33-ról 2,29-re módosult az értékelést kifejező átlagpontszám. Az ellenzék teljesítményének megítélése nem változott az előző havihoz képest, így a februári eredmény továbbra is egy hullámzó trendbe illik bele. (2.1. ábra)
- A felnőtt korú lakosság közepesen értékeli a jelenlegi kormány beiktatása óta végzett tevékenységét. A válaszok átlaga ebben a hónapban 2,45 volt a múlt hónapi 2,50-nel szemben. A kormány tevékenységét pozitívan értékelők aránya januárban közel 10%-kal meghaladta a negatívan minősítőket, ám februárban eltűnt ez a különbség, hiszen 50–50% a pozitív és negatív értékelések aránya. (2.1. táblázat). A negatív szélső kategóriába eső válaszok aránya továbbra is magasabb, mint a pozitív szélső kategóriába esőké. A felsőfokú végzettségűek kormányról alkotott véleménye pozitívabb, mint az alapfokú végzettségűeké, és ugyanez a különbség mutatkozik a legfelső és a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók esetében. A vállalkozók és a nem nyugdíjas inaktívak szintén magasabbra értékelik a kormány tevékenységét, mint a munkanélküliek. (2.5. táblázat). Az előbbieken azonban gyenge összefüggések, így továbbra is igaz az, hogy a kormány megítélése egyre homogénebbé válik a különböző társadalmi-demográfiai csoportokban.
- Az ellenzék működésének értékelésében, mint láttuk, ebben a hónapban nem történt változás, mindkét hónapban 2,37 pontot mértünk az ellenzék értékelésekor (2.1. ábra). Az inkább pozitív véleményt formálók aránya ismét alacsonyabb az inkább negatív véleményt formálókénál, az egyértelműen negatív minősítést adók aránya (12,2%) pedig több mint négyszeresére nőtt az egyértelműen pozitívan vélekedők (2,7%) arányával szemben. Továbbra is megfigyelhető az a különbség, hogy a négyfokú skála két szélső kategóriájába arányosan kevesebb válasz érkezik az ellenzék, mint a kormány megítélése esetében. Az ellenzék tevékenységének értékelésekor a bizonytalanok aránya továbbra is közel kétszerese a kormány megítélése esetében regisztráltak. (2.2. táblázat) A társadalmi-demográfiai változók mentén nézve pozitívabb az ellenzékéről alkotott véleménye az alacsony iskolai végzettségűeknek (2.5. táblázat).
- Ha a kormány és az ellenzék együttes megítélését vizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy a válaszadók egynegyede vagy a kormány, vagy az ellenzék eddigi teljesítményéről nem tudott egyértelmű értékelést adni. A válaszadók 16%-a mind a kormány, mind pedig az ellenzék tevékenységével elégedetlen, és 14% azok aránya, akik mindkettővel elégedettek. Csak a kormány tevékenységével elégedett a válaszadók egynegyede, és csak az ellenzék munkáját ítéli meg pozitívan egyötödük (2.4. táblázat és 2.2. ábra).

- A magyar demokrácia megítélése némileg – nem szignifikáns mértékben – változott a múlt havi adatokhoz képest. Az e havi érvényes válaszok átlaga 2,29, míg egy hónappal korábban ugyanez a mutató 2,33 volt (2.1. ábra). Ebben a hónapban az elégedetlenek aránya 13 százalékponttal, tehát gyakorlatilag 30%-kal haladta meg az elégedetteket (2.3. táblázat). Az átlagosnál valamivel elégedettebbnek mutatkoznak a nem nyugdíjas inaktívak (a munkanélküliek kivételével), az idősek (60 év feletti) és a felsőfokú végzettségűek, de akárcsak a kormány megítélésének esetében, időben ebben a dimenzióban is a háttérváltozók magyarázó erejének jelentős csökkenését tapasztaljuk. (2.5. táblázat). Minél elégedettebb valaki az Orbán-kormány tevékenységével, annál pozitívabban nyilatkozik a demokrácia magyarországi működéséről. Ez a kapcsolat igen erős: míg a kormányról teljes mértékben negatív véleményt alkotók esetében a demokrácia működésére vonatkozó válaszok átlaga 1,59, addig a csak pozitívan vélekedők esetében ugyanez a mutató 3,02. Az ellenzék és a demokrácia működésének megítélése között valamivel gyengébb kapcsolat tapasztalható. Erre a kapcsolatra az jellemző, hogy minél pozitívabban értékeli a válaszadó az ellenzékot, annál jobban csökken a demokrácia működését minősítő válaszok átlagértéke.

2.1. ábra A kormány és az ellenzék tevékenységének megítélése időbeni összehasonlításban

A grafikonon szereplő görbék az 1999. március óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok a válaszok a négyfokú skálán (1 – egyértelműen negatívan, 4 – egyértelműen pozitívan) mért válaszok átlagait jelentik az adott kérdésben, az adott hónapban. A görbékhez illesztett trendvonalak háromhavi mozgóátlag-számítással készültek. Ennek lényege, hogy az adott havi adat a három legutolsó hónap adatainak átlagaként áll elő.

2.1. táblázat
Az Orbán-kormány tevékenységének megítélése
(négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitívan	128	9,6
Inkább pozitívan	537	40,3
Inkább negatívan	479	36,0
Egyértelműen negatívan	188	14,1
<i>Összesen</i>	<i>1332</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,45</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	184	12,1

*az összes megkérdezett százalékában

2.2. táblázat
Az ellenzék munkájának megítélése
(négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitívan	32	2,7
Inkább pozitívan	511	43,7
Inkább negatívan	484	41,4
Egyértelműen negatívan	143	12,2
<i>Összesen</i>	<i>1171</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,37</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	345	22,8

*az összes megkérdezett százalékában

2.3. táblázat
Elégedettség a demokrácia működésével
(az érvényes válaszok százalékában,
négyfokú skálán: 4 – nagyon elégedett, 1 – nagyon elégedetlen)

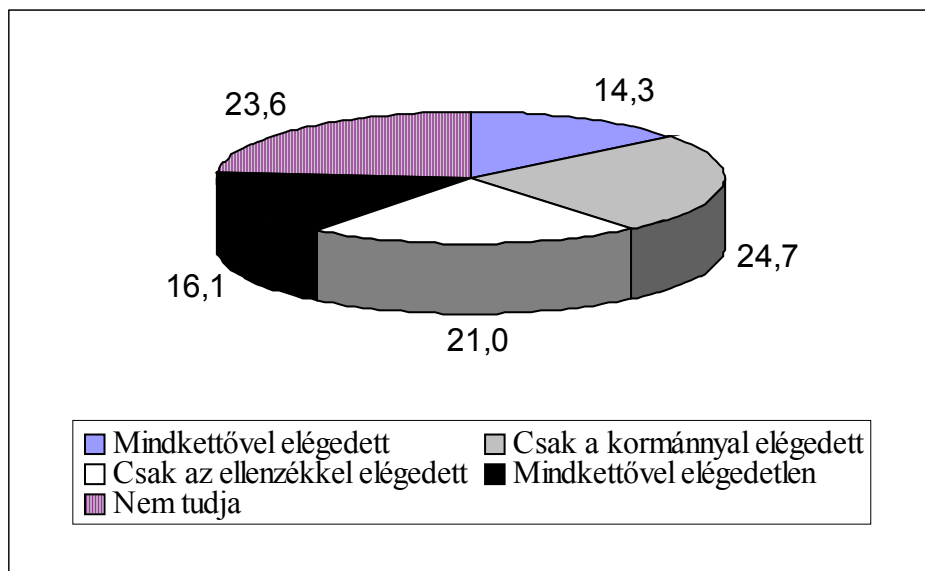
	N=	%
Nagyon elégedett	20	1,4
Elégedett	569	41,9
Elégedetlen	559	41,2
Nagyon elégedetlen	211	15,5
<i>Összesen</i>	<i>1359</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,29</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	157	10,4

*az összes megkérdezett százalékában

2.4. táblázat
A kormány és az ellenzék tevékenységének együttes megítélése

	N=	%	Az érvényes válaszok %-ában
Mindkettővel elégedett	216	14,3	18,8
Csak a kormánnyal elégedett	374	24,7	32,4
Csak az ellenzékkel elégedett	318	21,0	27,6
Mindkettővel elégedetlen	245	16,1	21,2
(Összesen)	1154	76,1	100,0
Nem tudja, nem válaszolt	362	23,9	–
Összesen	1516	100,0	–

2.2. ábra
A kormány és az ellenzék tevékenységének együttes megítélése

2.5. táblázat
A kormány és az ellenzék tevékenységének, valamint a demokrácia
magyarországi működésének lakossági megítélése társadalmi-gazdasági
jellemzők szerinti bontásban

	A kormány megítélése	Az ellenzék megítélése	A demokrácia működésének megítélése
NEM			
férfi	2,43	2,36	2,25
nő	2,47	2,38	2,34
<i>együtt</i>	2,45	2,37	2,29
<i>N=</i>	1332	1171	1359
ÉLETKOR			
18-39	2,46	2,41	2,33
40-59	2,41	2,35	2,20
60-	2,51	2,33	2,36
<i>együtt</i>	2,45	2,37	2,29
<i>N=</i>	1327	1168	1354
ISKOLAI VÉGZETTSÉG			
legfeljebb általános iskola	2,38	2,42	2,26
szakmunkásképző	2,46	2,39	2,29
érettségi	2,43	2,36	2,28
felsőfokú	2,68	2,22	2,41
<i>együtt</i>	2,45	2,37	2,29
<i>N=</i>	1330	1169	1357
JÖVEDELMI HELYZET			
legelső ötöd	2,31	2,42	2,25
második ötöd	2,43	2,47	2,24
harmadik ötöd	2,46	2,39	2,24
negyedik ötöd	2,48	2,33	2,38
legfelső ötöd	2,52	2,39	2,30
<i>együtt</i>	2,44	2,40	2,28
<i>N=</i>	989	883	1001
GAZDASÁGI AKTIVITÁS			
alkalmazott	2,40	2,37	2,21
önálló, vállalkozó	2,52	2,15	2,32
nyugdíjas	2,49	2,38	2,32
munkanélküli	2,33	2,47	2,23
egyéb inaktív	2,56	2,37	2,45
<i>együtt</i>	2,45	2,37	2,29
<i>N=</i>	1332	1171	1359
TELEPÜLÉS JOGÁLLASA			
Budapest	2,41	2,33	2,17
megyei jogú város	2,48	2,37	2,35
város	2,45	2,37	2,32
község	2,47	2,39	2,30
<i>együtt</i>	2,45	2,37	2,29
<i>N=</i>	1332	1171	1359

3. A kedvezménytörvény fogadtatása

Az elmúlt hónapokban a státusz- vagy kedvezménytörvény beiktatása váltotta ki az egyik legnagyobb belföldi és külföldi politikai és közéleti vitát. 2002 januárjában már megkíséreltük néhány kérdéssel felmérni a lakosság véleményét e kérdésben, ám ebben a hónapban még részletesebben felmérést végeztünk az e témában kialakult lakossági vélekedésekről.

A státusztörvény illetve az ahhoz kapcsolódó kormányzati intézkedések fogadtatása a magyar lakosság körében vegyesnek mondható. A magyar társadalom egyharmada eleve elzárkózik attól, hogy az ország menekülteket fogadjon be, azok nemzetiségétől vagy etnikumától függetlenül. A státusztörvényt a lakosság egyharmada szükségesnek, közel fele viszont szükségtelennek tartja. A törvényt szükségesnek tartók többsége a kedvezmények mértékét éppen elegendőnek véli. A törvény által biztosított kedvezmények közül leginkább az oktatási kulturális és egészségügyi szolgáltatások igénybe vételével értenek egyet a válaszolók, legkevésbé pedig a határon túl élő családok magyarul tanuló gyerekeinek a magyar államtól kapott pénzügyi támogatásával. A státusztörvény lehetséges hatásai közül leginkább a határon túli magyarok és a többségi társadalom közti feszültség növekedésére számít a magyar lakosság, de azzal is a közepesnél erősebb az egyetértés, hogy a törvény hatására a határon túli magyarok újra a nemzethez tartozónak érezhetik magukat. A magyar társadalom többsége (60%) azonban mégis azt gondolja, hogy a magyar kormány túl nagy engedményeket tett az elért eredményekhez képest. Emellett azonban a válaszolók fele helyesli, hogy a kormány korlátozza a kiadható munkavállalási engedélyek számát.

3.1. A menekültek iránti attitűdök a magyar társadalomban

A kedvezménytörvénnyel kapcsolatos vélemények megkérdezése előtt kíváncsiak voltunk arra, hogy változott-e az idegenellenesség mértéke a magyar társadalomban a státusztörvény, illetve annak romániai hatályba lépését lehetővé tevő Orbán-Năstase megállapodást követően. Megkérdeztük tehát, hogy a válaszoló szerint be kell-e fogadnia Magyarországnak minden menekültöt, a menekülők egy részét vagy senkit sem. A legtoleránsabb álláspontot, miszerint minden menekültet be kell fogadni, csupán minden huszadik megkérdezett vallotta, azaz a válaszok 5%-a érkezett ebbe a kategóriába. Azt a vélekedést, miszerint senkit nem kell befogadni az országba, a lakosság egyharmada hangoztatja. A köztes attitűdöt jelentő „van, akit be kell fogadni, van, akit nem” választ adta a megkérdezettek döntő többsége, közel hattizede. 4%-nyian nem tudtak válaszolni erre a kérdésre. (3.1. táblázat)

Az idegenellenességre hajlamosak között (akik tehát senkit nem engednék be menekülteként az országba) felülreprezentáltak a falvakban élők, az idősek (60 év felettek), az alacsony iskolai végzettségűek (legfeljebb szakmunkásképzőt végzettek), illetve a legszegényebbek, azaz a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók. A politikai szereplőkkel való elégedettség tekintetében a menekülteket elutasítók között az átlagosnál nagyobb arányban vannak azok, akik se a kormánnyal, se az ellenzékkel nem elégedettek. Ugyanez mondható el azokról, akik a saját anyagi helyzetüket és/vagy az ország gazdasági helyzetét rossznak látják. A kormány tevékenységével elégedettek, illetve a saját anyagi helyzetüket és/vagy az ország gazdasági helyzetét jónak vagy közepesnek látók, illetve a legalább érettségivel rendelkezők felülreprezentáltak azok között, akik szelektálnának a menekültek között. A feltétel

nélkül befogadók a diplomások között találhatóak az átlagosnál nagyobb arányban. 2000 novemberében is feltettük ezt a kérdést: ekkor halszályival alacsonyabb volt a minden menekültet befogadni kész válaszolók, és valamivel magasabb volt az intoleránsak aránya.

3.1. táblázat
A menekültek befogadásával kapcsolatos attitűdök
 (az összes válaszoló arányában)

Magyarországnak...	2000. november		2001. október		2002. február	
	N	%	N	%	N	%
minden menekültöt be kell fogadnia	48	3,1	139	8,8	71	4,7
senkit nem szabad befogadnia	559	36,7	622	39,4	485	32,0
van, akit be kell, van, akit nem kell befogadnia	875	57,4	766	48,5	890	58,7
nem tudja, válaszhány	42	2,7	51	3,3	69	4,6
<i>Összesen</i>	<i>1524</i>	<i>100,0</i>	<i>1579</i>	<i>100,0</i>	<i>1516</i>	<i>100,0</i>

A köztes csoportba tarozó, félig megengedő véleményűek néhány konkrét példán keresztül megmondhatták, hogy kiket fogadná be és kiket nem. A 3.2. táblázatban látható, hogy a legnagyobb támogatottságot a romániai magyarok élveznek: minden második olyan magyar állampolgár befogadná őket, aki egyébként nem mindenkivel ilyen toleráns. A cigányokat és a kínaiakat már csak minden negyedik, a romániai románokat és az arabokat pedig kevesebb, mint minden tizedik megkérdezett látna szívesen az országban. (3.2. táblázat)

Az összehasonlítás kedvéért érdemes felidézni egy 2000. novemberi vizsgálat eredményét. Ekkor a cigányok befogadását 21%, a kínaiakét 27%, az arabokét pedig 16% pártolta. (Ezek az arányok a „van, akit be kell fogadni, és van, akit nem kell befogadni” véleménnyel rendelkezők körén belül értendők.) A romániai románokról és a romániai magyarokról nem rendelkezünk adatokkal ebből az adatfelvételtől.

3.2. táblázat
Be kell-e fogadni a ...
 (az érvényes válaszok arányában)

Be kell-e fogadni ...	igen (%)	N
a romániai magyarokat?	52,8	801
a cigányokat?	26,3	214
a kínaiakat?	24,9	203
a romániai románokat?	9,6	146
az arabokat?	8,3	126

3.2. A státusztörvény egészének illetve egyes részleteinek, valamint a törvény lehetséges hatásainak megítélése a magyar társadalomban

A státusztörvénnyel kapcsolatos lakossági attitűdöket összefoglalóan az alábbi kérdéssel kívántuk feltérképezni: *Összességében Ön hogyan értékeli a státusztörvényt? Ön szerint szükség volt a törvényre vagy nem volt rá szükség? A megkérdezettek harmada helyesli a törvény megszületését, 45%-a viszont nem tartja*

szükségesnek azt. 5%-nyi egyéb válasz mellett 17%-nyian nem tudtak felelni erre a kérdésre, további 1%-nyian pedig más okból nem adtak érvényes választ. (3.3. táblázat)

A politikai szereplőkkel, azaz a kormánnyal vagy az ellenzékkel való elégedettség – nem meglepő módon – alapvetően befolyásolja a válaszokat: a kormánnyal és az ellenzékkel egyaránt elégedettek 42%-a, a csak a kormánnyal elégedetteknek pedig 56%-a helyesli a státusztörvényt, ugyanakkor a mindkét politikai csoporttal elégedetlenek 15%-a, a csak az ellenzékkel elégedetteknek pedig 26%-a helyesli azt. Az egyes társadalmi-demográfiai változók szerint vizsgálva a kérdést elmondható, hogy a törvényt az átlagosnál nagyobb mértékben támogatják a városban élők, a fiatalok (18–29 évesek), a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók illetve az egyház tanítását követő vallásosak. Az ellenzők között pedig több a budapesti, a középkorú (30–49 éves), a jövedelme alapján az első vagy második jövedelmi ötödbe tartozó válaszoló, továbbá a nem vallásosak. Az iskolai végzettség növekedésével nő a törvényt szükségesnek tartók aránya. Ugyanez a tendencia érvényes a saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetének értékelése illetve a kedvezménytörvény elfogadása közti kapcsolatra: az anyagi helyzetükkel vagy az ország gazdasági állapotával elégedettek vagy azt közepesnek minősítők az átlagosnál nagyobb arányban fogadják el a státusztörvényt, mint az elégedetlenek.

3.3. táblázat

A státusztörvény szükségessége a magyar társadalom szerint

<i>Ön szerint szükség volt a státusz-törvényre vagy nem volt rá szükség?</i>	%	N
szükség volt a törvényre	33	496
nem volt rá szükség	45	681
egyéb válasz	5	74
nem tudja, válaszhiány	18	265
<i>összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>1516</i>

A törvényben foglalt kedvezmények mértékét is megítélés tárgyává tettük, azaz a törvényt szükségesnek tartóktól megkérdeztük, hogy több vagy kevesebb kedvezményt kellett volna-e adni a törvényben a határon túli magyarok számára. Több kedvezményt a válaszolók 11%-a adott volna (2% szerint sokkal többet, 9% szerint valamivel többet kellett volna adni), kevesebbet pedig 15% (12% szerint valamivel kevesebbet, 3% szerint sokkal kevesebbet.) A törvényt szükségesnek tartók mintegy háromnegyede (74%) szerint a kedvezmények mértéke éppen megfelelő. (Nem tudott válaszolni a kérdésre a megkérdezettek 2%-a) (3.4. táblázat)

3.4. táblázat
A státusztörvényben foglalt kedvezmények mértékének fogadtatása
 (az érvényes választ adók százalékában)

Mit mondana a törvényben foglalt kedvezményekről?	N	%
Sokkal többet kellett volna adni	11	2,4
Valamivel többet kellett volna adni	41	8,9
A kedvezmények éppen megfelelőek	345	74,2
Valamivel kevesebbet kellett volna adni	54	11,7
Sokkal kevesebbet kellett volna adni	13	2,8
<i>Összesen</i>	<i>465</i>	<i>100,0</i>

A státusztörvény által biztosított különböző kedvezmények elfogadottságát külön-külön felmértük. Hasonló kérdéseket tettünk fel 2000 áprilisában – akkor előzetes vizsgálódás céljából – ugyanebben a témában, így a 3.5. táblázat nemcsak a jelenlegi véleményeket tükröző átlagértékeket mutatja, hanem az összehasonlítás kedvéért a törvény előkészítéskor kapott válaszokat is, amelyek többnyire nem azonosak a mostani kérdésekkel, de tartalmukat tekintve hasonlóak. A 2000 áprilisi adatfelvétel során a véleményeket egy négyfokú, ez év februárjában viszont ötfokú skálán mértük. Az összehasonlíthatóság érdekében 2000 szeptemberi értékeket egy ötfokú skálára konvertáltuk.

A két adatfelvételnél két kérdés egyezett meg (ezek vannak dőlttel szedve a 3.5. táblázatban). A belföldi tömegközlekedési kedvezmények igénybe vételére kapott válaszok átlagértéke nem változott számottevően: 2002. februárjában 3,01, két éve pedig, a törvény előkészítéskor 2,96 volt. Elfogadóbbá vált a magyar lakosság az egészségügyi ellátás igénybe vételével kapcsolatban (2,91-ről 3,41-re nőtt a válaszokat tükröző átlagpontoszám értéke), de fontos megjegyezni, hogy a kérdésfeltevés eltérő volt a két adatfelvételnél. 2000 áprilisában a kérdés így szólt: *Ön mennyire értene vagy nem értene egyet azzal, hogy a határon túl élő magyarok ugyanúgy vehessék igénybe az egészségügyi ellátásokat, mint a magyar állampolgárok?*; a 2002 februárjában feltett kérdés azonban az egészségbiztosítási járulékok befizetésének kritériumát s beemeli a kérdés szövegébe: *Ön mennyire értene vagy nem értene egyet azzal, hogy a határon túl élő magyarok, amennyiben munkát vállalnak, befizetett járulékaik arányában igénybe vehetik a magyar egészségügyi rendszer ellátásait?* Könnyen lehet, hogy a válaszokban megmutatkozó nagyobb mértékű elfogadást a két kérdés közti különbség okozza, azaz a státusztörvénynek ez a passzusa jobban elfogadható a lakosság számára, amennyiben úgy érzik, hogy a határon túli magyar munkavállalók nem „alanyi jogon”, hanem befizetéseik alapján kapják az egészségügyi szolgáltatásokat.

A következő négy kérdés csak az ehavi kutatásban szerepelt ebben a formában, az oktatás kérdésében azonban némiképp összehasonlíthatóak az adatok. 2000 áprilisában az ingyenes oktatást támogatták a leginkább a válaszadók az akkori nyolc kérdés közül, az átlagérték 3,07 volt. A 2002 februári felmérésben a határon túli magyar tanulók diákigazolványhoz jutására kérdeztünk rá, ekkor még magasabb, 3,48-as átlagot kaptunk, ami az adatok összehasonlítását némi fenntartással kezelve is arra utal, hogy valamelyest erősödött az elfogadó attitűd a határon túli magyar diákoknak a magyarországi tanulókkal megegyező jogainak biztosított terén, amennyiben ezt a jogkört a diákigazolvány hatókörére szűkítjük le. A hazai kulturális

intézményeknek a magyar állampolgárokhoz hasonló feltételekkel való használatát is az előző kérdésben tapasztalattal hasonló mértékű elfogadás övezi (3,86 pont). (3.5. táblázat)

Két kedvezményt fogad alacsonyabb fokú egyetértéssel a magyar társadalom: egyik a 3 havi munkavállalás könnyített jogi feltételei, másik pedig a határon túli magyar nyelvű oktatásban résztvevő gyerekek családjainak a magyar államtól kapott támogatása. Az ötfokú skálán átlagosan 2,76 pontot kapott az azzal való egyetértés, hogy a törvény biztosítja a határon túli magyarok részére azt, hogy 3 hónapig könnyített munkafeltételekkel vállalhassanak munkát Magyarországon. Még ennél is valamivel alacsonyabb pontszámot (2,66) kapott az a rendelkezés, miszerint az a határon túli magyar család, amelyben legalább két gyermek magyar nyelven tanul, gyermekenként évi 20 ezer forint támogatást kapjon a magyar államtól. Látható tehát, hogy a státusztörvény egyes elemei vegyes fogadtatásban részesülnek a magyar társadalomban, de minden kérdésben a közepes érték körül található az elfogadást vagy el nem fogadást tükröző átlagpontszám. (3.5. táblázat)

3.5. táblázat
A státusztörvény értelmében a határon túli magyarokat
megillető kedvezmények elfogadottsága a magyar lakosság körében
(2000. április és 2002. február)

(az érvényes válaszok átlagában, 1–5-ig skálán;
1=egyáltalán nem ért egyet, 5=teljesen egyet ért)

Ön mennyire értene vagy nem értene egyet azzal, hogy a határon túli magyarok Magyarországon...	2000. április			2002. február		
	N	válaszok átlaga	Nem tudja, válaszhiány (%)*	N	válaszok átlaga	Nem tudja, válaszhiány (%)*
<i>Ugyanazokat a kedvezményeket vehessék igénybe a (belföldi) tömegközlekedési eszközökön</i>	1450	2,96	5,0	1422	3,01	5,3
<i>Ugyanúgy vehessék igénybe az egészségügyi ellátásokat (2002. febr.: amennyiben munkát vállalnak, és befizetik a járulékokat)</i>	1459	2,91	4,5	1428	3,41	4,9
A határon túli magyarok 3 hónapig könnyített munkafeltételekkel vállalhatnak munkát Magyarországon	–	–	–	1421	2,76	5,3
A határon túli magyar tanulók diákigazolványt kapjanak	–	–	–	1423	3,48	5,3
A hazai kulturális intézményeket a magyar állampolgárokhoz hasonló feltételekkel használhatják	–	–	–	1420	3,76	5,3
Az a határon túli magyar család, ahol legalább két gyermek magyar nyelven tanul, gyermekenként 20 ezer forint támogatást kapjon a magyar államtól	–	–	–	1407	2,66	6,4
Korlátozás nélkül utazhassanak be Magyarországra	1462	3,00	4,3	–	–	–
Ugyanúgy járjon gyermekeiknek az ingyenes állami oktatás	1442	3,07	5,5	–	–	–
Munkavállalási engedély nélkül, ugyanúgy pályázhassanak a munkahelyekre	1451	2,28	5,0	–	–	–
Ugyanúgy szavazhassanak az országgyűlési választásokon	1454	2,29	4,8	–	–	–
Azonos feltételek megléte esetén ugyanakkora nyugdíjat kaphassanak	1423	2,51	6,8	–	–	–
Feltételek nélkül letelepedhessenek Magyarországon, ha akarnak	1453	2,44	4,8	–	–	–

*az összes válaszadó százalékában
(a dőlttel szedett sorokban olvasható kérdéseket mindkét időpontban ilyen formában kérdeztük)

A státusztörvény lehetséges hatásait öt állítás formájában soroltuk fel. Az ezekkel való egyetértést vagy egyet nem értést egy ötfokú skála segítségével fejezhették ki a válaszolók, ahol a növekvő érték az egyetértés erősödése felé mutat. A megkérdezettek leginkább azzal az állítással értettek egyet, hogy a státusztörvény növeli a határon túli magyarok és a velük élő többségi nemzethez tartozók közötti feszültséget. Valamivel alacsonyabb fokú, de a közepes értéknél még mindig erősebb egyetértést tapasztaltunk azzal a két állítással, hogy a státusztörvény életbe lépésével a határon túl élő magyarok ismét a magyar nemzethez tartozónak érezhetik magukat, illetve hogy a törvény teljesíthetetlen várakozásokat kelt a határon túli magyarokban. Nagyjából közepes az egyetértést azzal, hogy a státusztörvény segíti a határon túli magyarok szülőföldön való boldogulását. A magyar lakosság legkevésbé azzal ért egyet, hogy a státusztörvény hatására a határon túli magyarok életszínvonala érezhetően javulni fog. (3.6. táblázat)

3.6. táblázat

A státusztörvény lehetséges hatásainak fogadtatása
(az érvényes válaszok átlagában, 1–5-ig skálán;
1=egyáltalán nem ért egyet, 5=teljesen egyet ért)

Egyetért-e vagy nem ért egyet azzal, hogy...	N	Átlag (1–5 pont)	Válaszhiány (%)*
A státusztörvény életbe lépésével a határon túl élő magyarok hosszú idő után ismét a magyar nemzethez tartozónak érezhetik magukat	1342	3,34	10,6
A státusztörvény teljesíthetetlen várakozásokat kelt a határon túli magyarokban	1219	3,31	18,4
A státusztörvény rendelkezései nyomán a határon túli magyarok életszínvonala érezhetően javulni fog	1252	2,59	16,4
A státusztörvény növeli a határon túli magyarok és a velük élő többségi nemzethez tartozók közötti feszültséget	1308	3,89	12,9
A státusztörvény segíti a határon túli magyarok szülőföldön való boldogulását.	1306	3,07	13,1

*az összes válaszadó százalékában

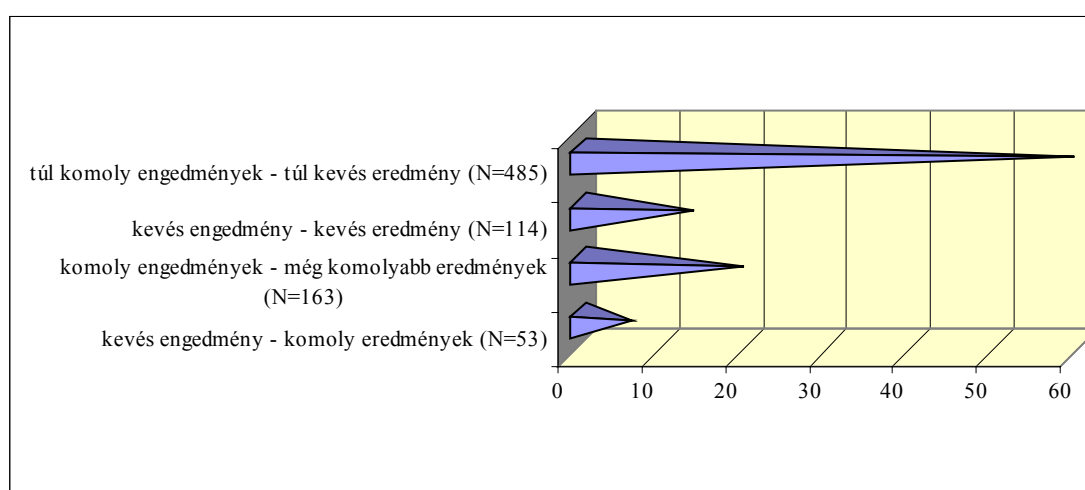
3.3. A magyar-román megállapodásról kialakult lakossági vélemények

A magyar társadalom kétharmada hallott a magyar és a román miniszterelnök által aláírt megállapodásról, amelyet 2001. decemberében kötöttek a státusztörvény romániai végrehajtása érdekében. A megkérdezettek egyharmada nem hallott erről az egyezségről.

Azok, akik hallottak a magyar-román megállapodásról, elmondhatták – nyitott kérdés keretében –, hogy szerintük mi volt a megállapodás tartalmilag legfontosabb pontja. A válaszolók több mint háromnegyede (78%) válaszolta azt, hogy ennek értelmében lehetővé vált a romániai románok számára is az, hogy a magyar nemzetiségűekkel azonos feltételekkel vállalhatnak munkát Magyarországon. 22%-nyian mást említettek mint a megállapodás legfőbb pontját.

A megállapodásról tudók véleményére is kíváncsiak voltunk. A többség (60%) azt a véleményt osztja, hogy a magyar kormány túl nagy engedményeket tett az elért eredményekhez képest. Minden ötödik megkérdezett (20%) látja épp ellentétesen ezt a kérdést: szerintük a magyar kormány jelentős engedményeket tett ugyan, de az elért eredmények még ennél is jelentősebbek. 14%-nyian nem tartják nagyon fajsúlyosnak az egész témát, mivel úgy gondolják, hogy a kormány nem tett nagy engedményeket, de az elért eredmények sem számottevőek. A nagyon optimisták kevesen vannak: 7% szerint a kormány nagy engedmények nélkül komoly eredményeket ért el.

3.5. ábra
A magyar-román megállapodás lakossági értékelése:
a magyar kormány által tett engedmények és az elérhető eredmények
összehasonlítása
 (az érvényes választ adók százalékában)

A két kormány közti megállapodás fogadtatását különböző állításokkal is teszteltük. (3.8. táblázat) A magyar lakosság leginkább attól tart, hogy a román állampolgárok nagyarányú munkavállalása érzhetően csökkenteni fogja a hazai munkavállalók bérét (a válaszok átlaga ötfokú skálán 3,27). Hasonló mértékű (3,20) az egyetértést/egyet nem értést kifejező átlagpontszám azzal az állítással kapcsolatban, miszerint a román állampolgárok olyan nagy számban vállalnak majd munkát Magyarországon, hogy az érzhetően növelni fogja a magyarországi munkanélküliséget. Ezt a kérdést a múlt hónapban, azaz 2002. januárjában is feltettük, de némileg másképp. Ekkor ugyanis azt kérdeztük, hogy tart-e vagy nem tart attól a válaszoló, hogy a határon túli magyar, illetve a román nemzetiségű munkavállalók megjelenése érzhetően növelni fogja a hazai munkanélküliséget. Januárban a munkanélküliség növekedésétől 62%-nyian, illetve 65%-nyian tartottak a határon túli magyar illetve román nemzetiségű munkavállalók megjelenése miatt. A két adat (2002 januárjából és februárjából) közvetlenül nem hasonlítható össze, de a mögöttük meghúzódó mintázat hasonlóan tűnik: a társadalom nagyobb része tart attól, hogy a státusztörvény közvetve, de a magyarországi munkanélküliség növekedését is előidézhetheti.

Alacsonyabb fokú egyetértéssel találkoztunk a másik két állítás esetében. Az eddig feketén foglalkoztatott román állampolgárok átkerülését a legális munkaerőpiacra kevesen prognosztizálják, és azzal is kevesebben értenek egyet, hogy a

munkavállalási papírok nehéz megszerzése és a nyelvtudás hiánya gátat szabhat a romániai magyar állampolgárok magyarországi munkavállalási kedvének.

3.8. táblázat
A magyar-román megállapodás lehetséges következményei
a lakosság vélemények tükrében
 (az érvényes válaszok átlagában, 1–5-ig skálán;
 1=egyáltalán nem ért egyet, 5=teljesen egyet ért)

Egyetért-e vagy nem ért egyet azzal, hogy...	N	Átlag (1–5 pont)	Válaszhiány (%)*
A magyar-román megállapodás eredményeképpen az eddig feketén dolgozó román állampolgárok ezután törvényesen vállalnak majd munkát	938	2,57	3,1
Román állampolgárok olyan nagy számban vállalnak majd munkát Magyarországon, hogy az érezhetően növelni fogja a magyarországi munkanélküliséget	928	3,20	3,7
A román állampolgárok nagy arányú munkavállalása érezhetően csökkenti majd a hazai munkavállalók bérét	921	3,27	4,2
A munkavállalási engedély megszerzésének nehézségei és a nyelvtudás hiánya visszatartja a román nemzetiségű állampolgárokat attól, hogy Magyarországon nagy számban munkát vállaljanak.	882	2,63	6,7

*az összes megkérdezett körében

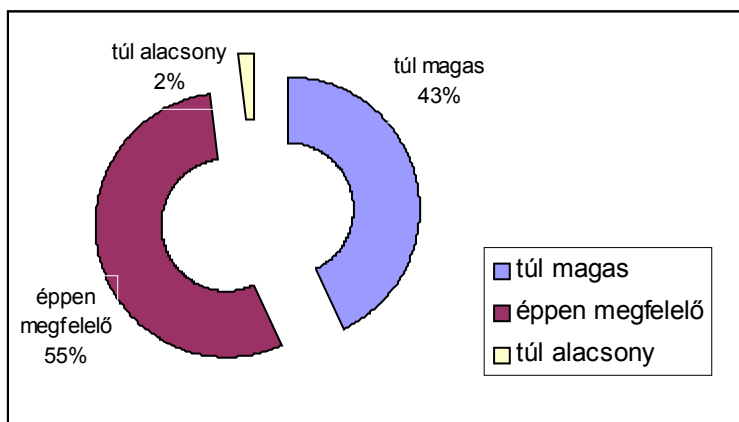
3.4. A külföldiek számára kiadható munkavállalási engedélyek korlátozásáról szóló kormányrendelet fogadtatása

A magyarországi munkaerőpiac, illetve a hazai munkavállalók védelmében a kormány olyan rendeletet alkotott, amely a státusztorvény által érintett külföldi munkavállalók számára kiadható munkavállalási engedélyek számát mintegy 81 ezerben korlátozza. A válaszolók kétharmada (68%) hallott már erről az intézkedésről, egyharmada (33%) nem. A külföldiek részére kiadható munkavállalási engedélyek korlátozását a lakosság fele (54%) helyesli, 3%-a ellenzi. További egyharmadnyian (33%) azt gondolják, hogy a kormánynak egyáltalán nem kellene munkavállalási lehetőséget biztosítania külföldi állampolgárok részére. 9% nem tudott válaszolni a kérdésre.

Akik szerint a kormány helyesen cselekedett a korlátozásról szóló rendelet megalkotásakor, azoknak 43%-a szerint túl sok az a 81 ezer munkavállalási engedély, amelyet idén lehet kiadni. A válaszolók fele (55%) éppen megfelelőnek tartja ezt a számot, 2%-nyian viszont keveslik ezt a számot. (8.6. ábra)

8.6. ábra

A külföldiek részére idén kiadható munkavállalási engedélyek számával való egyetértés vagy egyet nem értés a magyar lakosságon belül

4. Családi konfliktusok a közép-kelet-európai országokban

A közép-kelet-európai országok összehasonlító vizsgálatában 2002. februárjában a családi konfliktusokat helyeztük a középpontba. Magyarország mellett Lengyelország, Oroszország és Bulgária vett részt ebben a vizsgálatban. A kérdések a családi konfliktusok gyakoriságáról, a vitában résztvevő családi állásáról és a nők otthoni bántalmazásáról szólnak. Magyarországon 1516 főt, Lengyelországban 954 főt, Oroszországban 1600 főt, Bulgáriában pedig 1194 főt kérdeztek meg.

A legtöbb konfliktus az orosz, a legkevesebb pedig a lengyel családokban fordul elő a négy vizsgált ország közül, amennyiben a ritkán vagy soha nem veszekedő családoknak az összes családhoz viszonyított arányát tekintjük. A magyarok között vannak a legnagyobb arányban olyan családok, melyekben előfordulnak viták, függetlenül azoök gyakoriságától. Mind a négy országban, így Magyarországon is a legjellemzőbb a házastársak közti vita, ezt követi a szülő-gyerekek konfliktusok gyakorisága. Az otthoni nőbántalmazást indirekt módon, a bántalmazott nőket személyesen ismerők gyakoriságával mértük. Ebből a szempontból kiemelkednek az oroszok, itt a legnagyobb a bántalmazott nőket ismerők aránya, míg Magyarországon és Lengyelországban találtuk a legritkábbnak a nőbántalmazást ezzel a kérdezési móddal.

Először a viták, veszekedések gyakoriságára voltunk kíváncsiak. A magyar válaszolók közel 15%-ának családjában legalább heti rendszerességgel van valamilyen konfliktus. Gyakorlatilag ugyanilyen nagyságrendű a havonta néhányszor vitázó családban élő válaszolók aránya, illetve azok is közel ennyien vannak, akiknek a családjában – állításuk szerint – még sosem volt vita. A minta felét olyan válaszok teszik ki, amelyek csak ritkán vitáznak. A válaszmegtagadók aránya (3,6%) alacsonynak mondható a téma érzékenységéhez képest. (4.1. táblázat) A nők és a budapestiek az átlagosnál hajlamosabbak soha nem veszekedő családokról beszámolni.

Gyakran (legalább hetente) veszekedő családok legnagyobb arányban Oroszországban élnek, legkisebb arányban pedig Lengyelországban. Ugyanez a két ország áll a ritkán vagy soha nem vitázó családok aránya szerinti rangsor két végpontján: a lengyelek háromnegyede, az oroszok fele sorolta ide családját. Legtöbben Lengyelországban élnek olyanok, akiknél – saját bevallásuk szerint – még sosem volt családi veszekedés, legkevesebben pedig éppen Magyarországon. A bolgárok minden szempontból közepes pozíciót foglalnak el a családi konfliktusok alapján e négy ország között, bár a válaszmegtagadók aránya náluk a legmagasabb. Érdekes, hogy a majdnem minden nap veszekedő családok aránya Lengyelországban éppen fele a többi országban mért aránynak. (4.1. táblázat)

4.1. táblázat
Az Ön családjában milyen gyakran szoktak előfordulni viták,
veszekedések vagy konfliktusok?
 (Az érvényes válaszok arányában)

	Magyarország	Lengyelország	Oroszország	Bulgária
majdnem minden nap	3,9	2,0	3,9	3,9
hetente egyszer-kétszer	9,9	5,1	12,4	7,7
havonta néhányszor	16,9	14,3	22,5	17,0
csak nagyon ritkán	52,1	49,7	31,1	54,6
még soha sem fordult elő	13,6	28,1	22,8	17,0
Válaszmegtagadó	3,6	0,8	7,4	8,8
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Előzetesen arra számíthatunk, hogy a válaszadók igyekeznek eltitkolni a családon belüli vitákat, veszekedéseket. Ehhez képest viszonylag alacsony volt a konfliktusmentes együttélésről számot adók aránya. Ez azonban nem feltétlenül a valóságban tényleg nem vitázó családok arányát tükrözi, inkább arra utal, hogy az egyes országokban mennyire erős norma a békés családi élet látszatának fenntartása a külvilág felé. Az e kérdésre kapott válaszok tehát – a kérdés kényes témája miatt – nem csupán a kérdés szövegének szószerinti tartalma alapján értelmezhető, hanem a magánéletre vonatkozó egyik társadalmi norma felől is szemlélhető. Emellett azonban fontos megjegyezni azt is, hogy a kérdésben szereplő „családi vita, konfliktus, veszekedés, félreértés” olyan tág fogalmak, amelyen mindenki mást ért, azaz amit az egyik családban veszekedésnek tekintenek, azt lehet, hogy máshol csak egy jelentéktelen nézeteltérésként aposztrofálnák.

A családi konfliktusokról kialakult képet árnyalhatja, hogy a család mely tagjai között jellemző leginkább vitás helyzet kialakulása. Magyarországon legjellemzőbb a házastársak/élettársak közti vita. Gyakoriságát tekintve második helyen áll a kérdezett és a gyerek(ek) közti konfliktus: a válaszok 16%-a érkezett ebbe a kategóriába. Érdekes azonban, hogy nem csak Magyarország, hanem a többi vizsgált ország esetében is rendre nagyobb arányban találjuk azokat a válaszokat, amelyekben a kérdezett felnőtt és gyereke közti vitáról hallunk, és jóval kisebb arányú a másik szülő (azaz a házastárs vagy élettárs) vitájára utaló válasz. Mindez természetesen abból is fakad, hogy a megkérdezett válasza mérlegelésekor azokra az emlékeire támaszkodik, amelyekben maga is résztvevő valamely családi vitában. A jellemzőbb családi viták közé tartozik a magyar családokban a szülők egymás közötti, vagy szülő-gyerek vitán kívül (ide értve a kérdezett és valamely szülője, illetve a kérdezett két szülője közti vitát) a kérdezett vagy a házastárs/élettárs, illetve valamely másik családtag közti konfliktus. Magyarországon adták a legtöbben a négy ország közül azt a választ, hogy mindenki mindenkivel veszekszik, és itt válaszolták a legkevesebben azt, hogy a vita résztvevői alkalmanként változnak, azaz nincs tipikus felállás a konfliktusokban. (4.2. táblázat)

4.2. táblázat
A család mely tagjai között fordulnak elő leggyakrabban ilyen félreértések?
(Az érvényes válaszok arányában)

	Magyar- ország	Lengyel- ország	Orosz- ország	Bulgária
Köztem és a gyereke(i)m között	15,5	9,4	11,5	9,4
Köztem és a házastársam (élettársam) között	38,3	42,1	42,4	30,0
A házastársam és a gyerek(ek) között	2,6	3,7	8,6	2,7
A gyerekek között	3,6	5,3	2,1	2,8
Köztem és a család más tagjai vagy a házastársam/élettársam és a család más tagjai között (anyós, após, nagyszülők stb.)	7,4	5,0	5,9	5,5
Köztem és a szüleim között	8,8	8,3	10,0	7,5
A szüleim között	1,7	2,9	1,9	2,1
Alkalmanként változó	11,8	17,8	13,5	29,1
Mindenki veszekszik mindenkivel	6,7	3,9	2,7	4,4
Egyéb helyzet	2,6	1,3	–	–
Válaszmehtagadó	1,2	0,3	1,2	6,4
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

A lengyeleknél és az oroszoknál még a magyarokhoz képest is jellemzőbb a kérdezett és a házastárs vagy élettárs közti vita, míg a Magyarországon kívüli három ország mindegyikében alacsonyabb a kérdezett és gyereke közti veszekedés. Bulgáriában és Lengyelországban a legritkább a négy ország közül a generációk (szülő-gyerek) közti konfliktus, függetlenül attól, hogy a kérdezett a szülő vagy a gyerek ebben a kapcsolatban. A bolgároknál jellemző továbbá legkevésbé a házastársak veszekedése (ismét függetlenül attól, hogy a kérdezett saját házasságáról, vagy szülei kapcsolatról van-e szó), ugyanakkor itt a legtöbb a bizonytalan besorolású konfliktusok aránya, azaz itt válaszolták a legtöbben azt, hogy helyzete válogatja a családi perpatvar résztvevőit. (4.2. táblázat)

Bármennyire is igyekszik egy család a négy falon belül tartani magánügyeit, mégis kitudódhatnak még a fajsúlyosabb veszekedések is. Könnyebben derül ki olyan családi veszekedés, aminek hallható vagy látható nyoma van, így utóbbira lehet példa a feltételezhetően még mindig relatíve gyakori, de jobbra elhallgatott otthoni nőbántalmazás. A kutatásban résztvevő országok közül csak Magyarországon nem kérdeztük meg – módszertani okok miatt – direkt módon azt, hogy a kérdezettel előfordult-e már, hogy házastársa vagy élettársa megütötte őt egy veszekedés közben. Magyarországon az otthoni nőbántalmazás elterjedtségét és gyakoriságát csak azzal – a többi országban is feltett – indirekt kérdéssel mértük, hogy ismer-e a megkérdezett személyesen olyan nőt, akit a férje vagy az élettársa megütött veszekedés közben. (4.3. táblázat)

A magyarok számolnak be a legkisebb arányban a férje/élettársa által valaha is bántalmazott nőismerősről: csupán minden harmadik megkérdezett ismeretségi körébe tartozik bántalmazott nő. Az oroszok esetében találkozunk közvetett módon a legtöbb olyan nővel, akit megütött a férje; minden kategóriában itt a legmagasabb azon válaszolók aránya, akik egy-két, néhány vagy sok ilyen nőt ismernek. Bulgária a következő ebben a felsorolásban, azaz itt van még tudomásunk a többi országhoz képest sok bántalmazott nőről, míg Lengyelországban a magyar arányoktól csak kevéssel térnek el a „bántalmazási” mutatók.

4.3. táblázat

Ismer-e személyesen olyan nőt, akit a férje vagy élettársa megütött veszekedés közben?

(Az érvényes válaszok arányában)

	Magyarország	Lengyelország	Oroszország	Bulgária
Sok ilyen nőt ismer	3,4	3,8	11,0	8,5
Néhány ilyen nőt ismer	7,7	12,6	20,4	13,5
Egy-két ilyen nőt ismer	18,3	20,6	20,6	20,6
Egyet sem ismer	67,9	63,0	38,5	46,3
Válaszmegtagadó	2,6	–	9,4	11,2
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

A magyar válaszolók esetében a községben élők felülreprezentáltak azok között, akik sok bántalmazott nőt ismernek, a budapestiek pedig azok között, akik egyet sem. Ez az eltérés – az életmódbeli és a normák terén mutatkozó különbségek mellett – a két közeg eltérő társadalmi életéből is adódhat, minthogy a falusi társadalom a lokális információk áramlása terén valamelyest nyitottabb, mint a nagyvárosi társadalom. A többi társadalmi-demográfiai változó mentén nincsenek kiemelkedően sok vagy kevés bántalmazott nőt ismerő csoportok.